

Όρος Χολομώντα

105^ο Δημοτικό Σχολείο Θεσσαλονίκης

ΧΟΛΟΜΩΝΤΑΣ

Περιγραφή της Περιοχής

Υψόμετρο: 50-1000 μέτρα

Εμβαδόν: 275,000 στρ.

Ορεινή περιοχή που καλύπτεται από δάσος *Fagus*, *Quercus* και *Castanea* και φυτείες *Pinus*. Υπάρχουν επίσης δάση πλατύφυλλων αειθαλών.

Στις ανθρώπινες δραστηριότητες περιλαμβάνεται η γεωργία, η δασοκομία και το κυνήγι.

Ενδιαιτήματα: Τεχνητά τοπία (15%: Καλλιεργήσιμη γη, Δασικές φυτείες), Δάση και δασικές εκτάσεις (70%: Πλατύφυλλα φυλλοβόλα δάση, Πλατύφυλλα αείφυλλα δάση), Θαμνώνες (15%: Σκληρόφυλλοι θάμνοι, γκαρίγκ και μακί)

Χρήση γης: αγροτικές χρήσεις (20%), δασοπονία (20%), κυνήγι (7%), προστασία της φύσης και έρευνα (50%)

Καθεστώς προστασίας

Εθνικό: Μερικό

Διεθνές: Μερικό

21.000 στρ. αποτελούν Καταφύγιο Αγριας Ζωής (Πρ. Ηλία/Πολύγυρου). 16.500 στρ. αποτελούν Καταφύγιο Αγριας Ζωής (Χολομώντα-Αρνέας). 14.460 στρ. αποτελούν Ελεγχόμενη Κυνηγετική Περιοχή.

212,480 στρ. της περιοχής καλύπτονται από τη Ζώνη Ειδικής Προστασίας ΤΑΞΙΑΡΧΗΣ - ΠΟΛΥΓΥΡΟΣ(GR1270012)

Πανίδα

Πλούσια είναι και η πανίδα του Χολομώντα. Εδώ μπορούμε ακόμα να συναντήσουμε το ζαρκάδι, τον αγριόχοιρο, το λαγό, τον λύκο, την αλεπού, το κουνάβι, τον ασβό, τη νυφίτσα, κ.ά. Η περιοχή είναι χαρακτηρισμένη ως σημαντική για την ορνιθοπανίδα, αφού εδώ αναπαράγονται αρπακτικά όπως ο σφηκιάρης, το όρνιο, ο φιδαιτός, ο χρυσαετός, ο πετρίτης και ο μπούφος. Είναι, επίσης, πιθανόν να αναπαράγεται εδώ ο μαυροπελαργός.

Εκτός από τα αρπακτικά στην περιοχή απαντώνται κάποια αποδημητικά είδη (τσιχλές, φάσες) και αρκετά ενδημικά όπως η πέρδικα, ο κότσυφας και κάποια είδη δρυοκολάπτη.

Θέματα διατήρησης: Η αντικατάσταση του γηγενούς δάσους με φυτείες αποτελεί τη πιο σοβαρή απειλή στην περιοχή. Μέρος της περιοχής ανήκει και χρησιμοποιείται για οικολογική έρευνα από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο της Θεσσαλονίκης. Τμήμα της περιοχής είναι υποψήφια Ειδική Περιοχή Διατήρησης.

Ορνιθοπανίδα: Σημαντική περιοχή για αναπαραγόμενα δασικά είδη.

Απειλές: δάσωση (υψηλή), συλλογή καυσόξυλων (χαμηλή), επιλεγμένη υλοτομία και κόψιμο (χαμηλή)

Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξiάρχη

Το Πανεπιστημιακό Δάσος Ταξiάρχη – Βραστάμων είναι δημόσιο δάσος του οποίου η κυριότητα ανήκει στο Ελληνικό Κράτος. Καταλαμβάνει έκταση 58.000 στρεμμάτων στις Νότιες και Νοτιοδυτικές πλαγιές του όρους Χολομώντα Χαλκιδικής (υπερθαλάσσιο ύψος από 320 -1165μ, γεωγραφικό πλάτος 40° 23" - 40° 28" και μήκος 23° 28" - 23° 34").

Η περιοχή του Πανεπιστημιακού Δάσους είναι ένα αντιπροσωπευτικό δάσος πλατύφυλλων ειδών της ελληνικής επικράτειας. Αναγεννιέται με φυσικό τρόπο και μόνο σε ακραίες δυσμενείς συνθήκες γίνεται επέμβαση με τεχνητή αναγέννηση. Η συγκράτηση του πληθυσμού στα χωριά του, οφείλεται στη συστηματική και αιεφόρα εκμετάλλευση του δάσους που εφαρμόζεται εδώ και αρκετές δεκαετίες. Τα κύρια παραγόμενα δασικά προϊόντα είναι τα καυσόξυλα της δρυός, της οξιάς, των πεύκων και τα ξυλοκάρβουνα. Μικρή θέση έχει η τεχνητή ξυλεία (καδρόνια, σανίδια, παρκέ κλπ) λόγω της μη ωρίμανσης ακόμη του δάσους. Συνολικά εργάζονται 30-35 δασεργάτες στις διάφορες υλοτομικές εργασίες κάθε χρόνο.

Η βλάστηση της περιοχής κυριαρχείται από φυλλοβόλα δάση και διαρθρώνεται σε τρεις ζώνες: την Ευμεσογειακή ζώνη, την Παραμεσογειακή ζώνη και τη ζώνη των δασών Οξιάς. Οι ζώνες διακρίνονται ανάλογα με τη χλωριδική σύνθεση, το υπερθαλάσσιο ύψος, τις πετρολογικές και εδαφικές συνθήκες, την έκθεση και κλίση του τοπίου, τη θερμοκρασία αέρος και τη βροχόπτωση. Το μεγαλύτερο μέρος καταλαμβάνει η πλατύφυλλος Δρυς. Άλλα σπουδαία είδη αλλά σε λιγότερη έκταση είναι η Οξιά, η Μαύρη Πεύκη, η Τραχεία και Χαλέπειος Πεύκη, ενώ σε μίξη θα βρούμε και άλλα ξυλώδη είδη όπως την Αριά, το Ρέικι – σπουδαίο μελισσοκομικό είδος-, το Πουρνάρι, την Κουμαριά, τον Φράξο, τον Πλάτανο την Ιτιά στα ρέματα και άλλα. Ιδιαίτερη σημασία για την περιοχή αποτελεί το έλατο, φυτεμένο από τους κατοίκους στα δικά τους κτήματα, με σκοπό κάποτε να κοπούν και να πουληθούν ως Χριστουγεννιάτικα δένδρα. Με την καλλιέργεια των Χριστουγεννιάτικων δενδρυλλίων ασχολούνται πάνω από 30 χρόνια, είναι δε φυτεμένα πάνω από 2 εκατομμύρια δενδρύλλια, που προσφέρουν εισόδημα, προστασία των εδαφών και καταφύγιο της άγριας ζωής. Έτσι από άποψης χλωρίδας υπάρχουν 60 περίπου ξυλώδη και άνω των 200 ποωδών ειδών. Η πανίδα είναι πλούσια, με κυρίαρχο είδος τον αγριόχοιρο (αγριογούρονο). Ότι ζώα υπάρχουν στις βιτρίνες του Μουσείου, υπάρχουν και ζουν ελεύθερα στο δάσος. Ζουν αρμονικά μεταξύ τους αλλά και με τους κατοίκους της περιοχής, άλλωστε γι' αυτό υπάρχουν σε μεγάλο αριθμό. Ο Χολομώντας με οδηγία της Ευρωπαϊκής Ένωσης προστατεύεται έχοντας ως επίκεντρο ενδιαφέροντος τα αρπακτικά πουλιά, ενώ υπάρχουν αρκετά καταφύγια άγριας ζωής, όπου απαγορεύεται κάθε μορφής κυνήγι.

Το Ταμείο Διαχείρισης Πανεπιστημιακών Δασών εφαρμόζοντας μια διαφορετική αιεφόρα δασοπονική ανάπτυξη με στόχο τη διατήρηση και επαύξηση του ίδιου του δάσους που θα εξυπηρετεί ταυτόχρονα και τον παράγοντα άνθρωπο, δημιούργησε διάφορες υποδομές:

- μεγάλο δίκτυο δασικών δρόμων (Α-Β-Γ) κατηγορίας
- δίκτυο αντιπυρικών ζωνών και υδροληψίας, παρατηρητήρια και σύστημα τηλεανίχνευσης με σύγχρονα μέσα για αντιπυρική θωράκιση
- δύο καταφύγια άγριας ζωής έκτασης 30.000 στρεμμάτων
- μεγάλο αριθμό πειραματικών επιφανειών με τη συνεργασία των εργαστηρίων της Σχολής Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος
- έργα τουριστικής προβολής όπως περιηγητικά μονοπάτια, τεχνητή λίμνη, εξέδρες θέασης, κιόσκια, εξωραϊσμούς παρεκκλησιών κ.α.

Στο χώρο του Πανεπιστημιακού Δάσους διαχρονικά έχει κατασκευαστεί ένας ικανοποιητικός αριθμός κτιρίων, που στεγάζουν τα γραφεία της Διοίκησης, το προσωπικό της Διοίκησης, το διδακτικό προσωπικό και τους φοιτητές και τους επιστήμονες-ερευνητές που διεξάγουν επιστημονικές έρευνες. Το κτιριακό συγκρότημα διαθέτει αρκετά δωμάτια, εστιατόριο, εργαστηριακούς, αποθηκευτικούς χώρους και δύο συνεδριακές αίθουσες.

Αξίζει να αναφερθεί ότι στο κτιριακό συγκρότημα του Πανεπιστημιακού Δάσους στεγάζεται το Δασικό Μουσείο. Στον εκθεσιακό χώρο του Δασικού Μουσείου, που λειτουργεί από το 2008, προβάλλεται η χλωρίδα και η πανίδα και οι φυσικοί πόροι της περιοχής. Η ίδρυσή του υποστηρίχθηκε οικονομικά από την Εταιρεία Αξιοποίησης και Διαχείρισης της Περιουσίας του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Εντός των αιθουσών του έχουν στηθεί ειδικές βιτρίνες που αναπαριστούν σκηνές δασικής διαχείρισης παρουσιάζουν βαλσαμωμένα πουλιά και ζώα και υπάρχει πλήθος ερμαρίων με όλα τα είδη φυτών και σπόρων για την ενημέρωση των επισκεπτών αλλά και των φοιτητών στα διάφορα μαθήματα εξειδίκευσης της δασολογικής επιστήμης. Επίσης σε ειδική αίθουσα λειτουργεί αίθουσα πολυθεάματος με προβολές ειδικού περιεχομένου και εφαρμογές σε Η/Υ με σκοπό την ενημέρωση όλων των επισκεπτών. Το Δασικό Μουσείο του Π.Δ.Ταξιάρχη αποτελεί εργαλείο μάθησης για τους φοιτητές της σχολής Δασολογίας αλλά και πηγή περιβαλλοντικής εκπαίδευσης για τους μαθητές και τους λοιπούς επισκέπτες του και σημαντικό μοχλό της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής.

Δάση οξιάς *Asperulo-Fagetum*

Πρόκειται για την κυριότερη μορφή δάσους και βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση οικολογικής διατήρησης. Τα δάση οξιάς στη ΒΑ Χαλκιδική ανήκουν στο κύριο είδος *Fagus sylvatica* σε συγκυριαρχία με το είδος *Fagus moesiaca* που αποτελεί υβρίδιο της *Fagus sylvatica* με την ανατολική οξιά (*Fagus orientalis*). Στην περιοχή των Σκουριών, οι οξιές εμφανίζονται σε πολύ καλή κατάσταση, με άτομα μεγάλου ύψους (έως και 35 m) και μεγάλης ηλικίας, δεδομένου και του γεγονότος πως κατά τις εργασίες πεδίου εντοπίστηκαν άτομα οξιάς στην περιοχή του φράγματος των λιμνών τελμάτων στις Σκουριές

των οποίων η ηλικία εκτιμάται κοντά στους 2 αιώνες. Η αντιπροσωπευτικότητα του οικοτόπου είναι υψηλή και η περιοχή παρουσιάζει πλούσια και ποικίλη βλάστηση στον υπόροφο, έχει υγρό και πλούσιο σε οργανική ουσία έδαφος, ενώ η διαταραχή από ανθρωπογενείς παρεμβάσεις και δραστηριότητες είναι μηδαμινή.

Δάση δρυός *Quercus Frainett*

Πρόκειται είτε για ώριμα (χοντροί κορμοί) είτε για πρεμνοφυώς διαχειριζόμενα (λεπτοί κορμοί) υψηλά δρυοδάση, με κύριο και βασικό είδος την *Quercus frainetto*. Η φυσική αναγέννηση της δρυός είναι από πολύ καλή έως εξαιρετική, αποτελεί δηλαδή δάσος με αξιόλογο δυναμικό

διατήρησης. Στον ανώροφο και ανά θέσεις, παρουσιάζονται άτομα καστανιάς (*Castanea sativa*) και οξιάς (*Fagus sylvatica* και *Fagus moesiaca*), ενώ στο μεσόροφο παρατηρούνται τα είδη *Fraxinus ornus*, *Sorbus torminalis*, *Sorbus domestica* και *Carpinus orientalis*, *Chamaecytisus supinus*, *Rubus sanctus*, *Erica arborea*, *Crataegus monogyna*, και αρκετά πιο σπάνια η άρκευθος (*Juniperus oxycedrus*).

Δάση οστριάς, ανατολικού γαύρου και μικτά θερμόφιλα δάση

Ο συγκεκριμένος τύπος οικοτόπου είναι αρκετά αναγνωρίσιμος και διακριτός από τους προαναφερθέντες τύπους οικοτόπων, χαρακτηριστικός της υποζώνης βλάστησης του Ostryo – Carpinion. Εμφανίζεται ανατολικά του ρέματος Καρόλακκα, σε μια ενιαία έκταση επάνω σε ράχες και πλαγιές με δυτική έκθεση. Κυρίαρχα είδη είναι η οστριά (*Ostrya carpinifolia*) και ο ανατολικός γαύρος (*Carpinus orientalis*) με δενδρώδη ή με υψηλής συγκόμωσης θαμνώδη μορφή. Συχνά εμφανίζεται και ο φράξος (*Fraxinus*

ornus), ενώ αραιότερα κάνουν την εμφάνισή τους η δρυς (*Quercus frainetto*), η φουντουκιά (*Corylus avellana*) και η αριά (*Quercus ilex*).

Δάση οξιάς με *Ilex* και *Taxus*

Taxus baccata (Ίταμος)

Αποτελείται ουσιαστικά από δάση οξιάς με εμφάνιση του αρκουδοπούρναρου (*Ilex aquifolium*) αλλά και του ίταμου (*Taxus baccata*) και απαντάται σε υγρές βόρειες πλαγιές και σε ρέματα. Το αρκουδοπούρναρο και ο ίταμος απαντώνται σε δενδρώδη μορφή στον υπόροφο, ενώ ανέρχονται στον ανώροφο όταν ανοίξει η κωμοστέγη της οξιάς. Και τα δύο είδη εμφανίζουν αραιή διασπορά και αραιούς πληθυσμούς στην Ελλάδα. Ο οικοτόπος παρατηρείται εντός της περιοχής μελέτης «Σκουριές» και περιλαμβάνεται στο παρ. Ι της 92/43/ΕΟΚ αλλά δεν αποτελεί οικοτόπο προτεραιότητας.

Δάση φαραγγιών Tilio-Acerion

Ρέμα Καρατζά – Βάθρες

Πρόκειται για τύπο οικοτόπου προτεραιότητας για λήψη μέτρων προστασίας και διαχείρισης, σύμφωνα με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ, αφού είναι πολύ σημαντική η χλωριδική και οικολογική αξία του. Στην περιοχή των έργων στις Σκουριές, εμφανίζεται 2 km περίπου από τους σχεδιαζόμενους χώρους απόθεσης τελμάτων κατόπιν του ρέματος Καρόλακκα, ενώ πολύ μικρές συστάδες μπορεί να εμφανίζονται και σε άλλα ρέματα της περιοχής. Εξάλλου, τα ρέματα – και κυρίως αυτά με φαραγγώδη μορφή και απότομη κλίση των πρανών τους- είναι το σύνθημα ενδιαίτημα εμφάνισης αυτού του τύπου οικοτόπου. Βασικά δενδρώδη είδη των μικρών αυτών συστάδων φυλλοβόλων, είναι οι φλαμουριές (*Tilia tomentosa* και *Tilia platyphyllos*), με σημαντικά ποσοστά παρουσίας της οξιάς (*Fagus sylvatica* και *Fagus moesiaca*), της οστριάς (*Ostrya carpinifolia*), της δρυός (*Quercus frainetto*), της φουντουκιάς (*Corylus avellana*), του σκλήθρου (*Alnus glutinosa*), του ανατολικού πλατάνου (*Platanus orientalis*), του σφενταμιού (*Acer campestre*), του αρκουδοπούρναρου (*Ilex aquifolium*) και του κράταιγου (*Crataegus monogyna*). Στον υπόροφο παρατηρούνται υγρόφιλα είδη φτέρης (*Dryopteris filix mas*, *Cystopteris fragilis*), έντονη φυσική αναγέννηση οξιάς και φλαμουριάς, είδη που φυτρώνουν και σε πιο υγρές θέσεις του δάσους όπως τα *Saxifraga rotundifolia*, *Sanicula europaea*, *Galium odoratum*, *Mycelis muralis* και αναρριχώμενα είδη όπως ο κισσός (*Hedera helix*), η βρυόνια (*Bryonia dioica*) και ο τάμος (*Tamus communis*). Η σημασία του οικοτόπου έγκειται στο ότι έχει μεγάλη αντιπροσωπευτικότητα και αξία διατήρησης αφού θεωρείται δείγμα του ανώτατου εξελικτικού σταδίου των δασών οξιάς - που είναι το μικτό φυλλοβόλο δάσος.

Δάση αριάς

Πρόκειται για τον πιο εκτεταμένο οικοτόπο που χαρακτηρίζεται από την κυριαρχία της αριάς (*Quercus ilex*) σε μορφή μικρού δένδρου ή ψηλού θάμνου, με έντονη παρουσία της κουμαριάς (*Arbutus unedo*), του ρεικιού (*Erica arborea*), του πουρναριού (*Quercus coccifera*) και ενίοτε του φράξου (*Fraxinus ornus*) και του φυλικιού (*Phillyrea latifolia*).

Αραιότερα βρίσκονται η αγριελιά (*Olea europaea ssp. oleaster*), το παλιούρι (*Paliurus spina-cristi*) και ο ασπάλαθος

Θερμόφιλα δρυοδάση

Έχουν διακριτές διαφορές τόσο από τα δάση αριάς όσο και από τα δρυοδάση και βασικό τους χαρακτηριστικό είναι η συγκυριαρχία πολλών ειδών δρυός όπως οι *Quercus petraea*, *Quercus cerris*, *Quercus pubescens* και *Quercus frainetto*. Εμφανίζονται επίσης είδη της υποζώνης του *Ostrya – Carpinion* όπως οι γάβροι (*Carpinus orientalis*) η αριά (*Quercus ilex*), η κουτσουπιά (*Cercis siliquastrum*), ο φράξος (*Fraxinus ornus*), η κοκκορεβιθιά (*Pistacia terebinthus*), το ρείκι (*Erica arborea*), η κορονίλλη (*Coronilla emerooides*), το φυλλίκι (*Phillyrea latifolia*) και η κουμαριά (*Arbutus unedo*). Στον υπόροφο παρατηρούνται ξηροφυτικά είδη όπως τα *Cistus creticus*, *Cistus salvifolius*, *Silene italica*, *Galium aparine*, *Clematis vitalba* και *Campanula lingulata*.

Ο συγκεκριμένος οικότοπος είναι ένα ενδιαφέρον εξελικτικό στάδιο μεταξύ των θαμνώνων αείφυλλων – αριάς και των υψηλών δρυοδασών της περιοχής με *Quercus frainetto*. Η διαχείρισή τους την τελευταία δεκαετία περιορίζεται σε ολιγάριθμες διάσπαρτες και επιλεκτικές υλοτομίες, κυρίως για να ικανοποιήσουν της ατομικές ανάγκες των κατοίκων της περιοχής.

Οι λάτρεις της φύσης και του περιπατητικού τουρισμού, που θέλουν να γνωρίσουν τον Χολομώντα, μπορούν ν' ακολουθήσουν ένα από τα ακόλουθα δασικά μονοπάτια που έχουν χαραχτεί στην περιοχή:

- 16η Διαδρομή: Ξεκινά από τον Πολύγυρο για να συνεχιστεί στους λόφους γύρω από αυτόν μέσα σε ένα υπέροχο φυσικό τοπίο με καταπληκτική θέα. (2 ½ ώρες, υψόμετρο 942μ.).
- 17η Διαδρομή: Από το ορεινό χωριό του Ταξιάρχη ξεκινάμε την περιήγηση ανάμεσα σε έλατα, καστανιές και οξιές για να φθάσουμε στο χωριό Βράσταμα. Η διαδρομή είναι φανταστική όλες τις εποχές του χρόνου. (υψόμετρο 600μ).
- 18η Διαδρομή: Είναι μια από τις δυσκολότερες διαδρομές και ξεκινά το χωριό Βράσταμα, περνά από το φυσικό σπήλαιο του Αγίου Ευθυμίου, που παλαιότερα ήταν ερημητήριο μοναχών αλλά τώρα είναι εκκλησάκι, για να καταλήξει και πάλι στο χωριό Βράσταμα (υψόμετρο 540μ).
- 19η Διαδρομή: Από την Παλαιόχωρα ξεκινά αυτή η διαδρομή για μια περιήγηση μέσα στον καταπράσινο Χολομώντα και καταλήγει 4 χλμ πριν τον Ταξιάρχη. (υψόμετρο 960μ)
- 20η Διαδρομή: Ξεκινά από την [Ολυμπιάδα](#) και μας οδηγεί στα αρχαία Στάγειρα την πατρίδα του Αριστοτέλη. Το τοπίο είναι υπέροχο μέσα από κατάφυτα μονοπάτια.